

УДК 329.275:316.32

Руда Леся

СПВІДНОШЕННЯ ГЛОБАЛЬНИХ ТА ЛОКАЛЬНИХ ЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Сьогодні, коли людство перетнуло межу третього тисячоліття, як ніколи гостро постало питання подальшої долі цивілізації. Вивчення історико-культурологічних парадигм глобальних цивілізаційних проблем являє собою пріоритетний інтерес для сучасного суспільства та визначення його майбутнього.

Ключові слова: цивілізація, глобальна цивілізація, локальна цивілізація.

Рудая Л.А.

СООТНОШЕНИЕ ГЛОБАЛЬНИ ЛОКАЛЬНЫХ ЦИВИЛИЗАЦИОННЫХ СИСТЕМ

Сегодня, когда человечество преодолело рубеж третьего тысячелетия, как никогда остро встал вопрос дальнейшей судьбы цивилизации. Изучение историко-культурологических парадигм глобальных цивилизационных проблем представляет собой приоритетный интерес для современного общества и определения его будущего.

Ключевые слова: цивилизация, глобальная цивилизация, локальная цивилизация.

Ruda L.

RELATIONSHIP BETWEEN GLOBAL AND LOCAL CIVILIZATION SYSTEMS

Today, when humanity has crossed the limit (edge) of the third millennium, the question of fate of civilization has appeared as sharp as never before. Studying of the historical-cultural paradigms of global civilization problems is the major interest of modern society for definition of its future certainly.

Key words: civilization, global civilization, local civilization.

Актуальність проблематики дослідження. Рубіж ХХ-ХХІ ст. характеризується світовими глобалізаційними процесами, що проявляються в усіх сферах життєдіяльності суспільства. Якщо до по-

чатку XX ст. цивілізаційна інтеграція характеризувалася переважно культурними та релігійними процесами, то на рубежі XX-XXI ст. ці процеси пов'язані з економічним та політичним об'єднанням регіональних спільнот. Наголосимо, що економічний та політичний глобалізаційний процес ґрунтується на утворенні наднаціональних фінансово-економічних організацій та державно-політичних утворень, а глобалізаційний процес пов'язаний з формуванням культурно-релігійно-інтелектуального простору – інформаційного суспільства, або ж глобальної цивілізації.

Метою написання статті є: аналіз концепцій еволюції планетарних цивілізацій в умовах глобалізації. Відповідно до поставленої мети, **основне завдання статті** – аналіз нового світового порядку в XXI столітті з позицій дослідження розвитку глобального світу в XX та XXI століттях.

Ступінь розробки теми дослідження. Деякі аспекти дослідження перспектив розвитку цивілізаційного простору в XXI столітті відображені в працях Е. Тоффлера «Третя хвиля», Л. Шершньова «Контури нового світоустрою XXI століття (цивілізаційний підхід)», М. Кравчука «Концептуальна еволюція теорії глобалізації», Ю. Павленка «Цивілізаційні аспекти глобальних протиріч у сучасному світі». В даних працях розглядаються окремі аспекти взаємодії та розвитку провідних країн світу і можливості подальшого розвитку єдиної цивілізації, що об'єднуватиме переважну більшість країн земної кулі.

Виклад основного матеріалу. Світовий порядок, який формується в сучасний період, заснований на відносинах між цивілізаціями: схожі суспільства співпрацюють одне з одним, країни групуються навколо провідних держав своєї цивілізації. Сучасні цивілізації – це не тільки скарбниці традицій, ритуалів, світоглядів, але й відповіді світових культур на виклики духовності складного планетарного буття, це запорука політичної життєздатності сучасного людства. Східні цивілізації впродовж століть розвивали особливі моделі політичних систем, яких дотримуються і сучасні східні країни, що значно відрізняються від ліберальної демократії, яка склалася в західній цивілізації. Співставлення цінностей, які притаманні східним та західним цивілізаціям, породжують не лише протиріччя між даними цивілізаціями, а сприяють позитивному взаємообміну політичними, культурними, економічними та іншими надбаннями цих спільнот. Як зазначав С. Хантінгтон, «...люди різних цивілізацій по-різному дивляться на відносини Бога і людини, індивіда і групи, громадянина і держави; права і обов'язки, свобода і примус мають для них різні значення.

Причому ці відмінності формувалися століттями і не зникнуть найближчим часом. Ці відмінності не обов'язково означають конфлікт, а конфлікт не обов'язково означає насильство. Однак впродовж століть найкривавіші і найтриваліші конфлікти зароджувалися через відмінності між цивілізаціями...» [1, с. 35].

Поряд з історико-культурним розумінням цивілізацій, в ХХ ст. дослідники розвили теорію стадіального розвитку людства, згідно з якою людство вже пройшло доіндустріальну та індустріальну стадії розвитку і в ХХ ст. розпочалася четверта стадія розвитку людської цивілізації – постіндустріальна. Перетворення індустріального суспільства в постіндустріальне можна охарактеризувати як четверту глобальну наукову революцію, в ході якої відбувається зародження інформаційної цивілізації в загальнолюдському масштабі [2, с. 8].

Формування світових цивілізацій стало можливим завдяки досягненню успіхів у різних сферах суспільного життя, науці, техніці, культурі, і спричинило одночасну появу глобальних проблем, які в окремих випадках вже стали немовби звичними, «з наявністю яких люди звиклися як з неминучістю і в міру своїх можливостей прагнуть нейтралізувати або пом'якшити їх негативну і руйнівну дію» [3, с. 3]. До речі, слід зазначити, що факт звикання людей до цих проблем є теж вельми небезпечним, оскільки при цьому вони втрачають пильність та забувають про можливість перетину деякої небезпечної межі, за якою виникають необоротні явища, які вже є невідворотними. Ці проблеми проявляються через кризи, зокрема в області охорони здоров'я, освіти, культури тощо. Наявність зростаючої тенденції до створення криз в світовому масштабі дозволяє говорити про можливість глобальної кризи цивілізації.

Кожна не вирішена, неподолана проблема є загрозою у відповідних сферах людської життєдіяльності. Усвідомлення цієї загрози дозволяє вжити превентивних заходів для зменшення потенційної небезпеки. Цього можна досягти через налагодження та посилення діалогу культур у глобально-цивілізаційному контексті на основі двох основних моделей розвитку цивілізацій в майбутньому:

1. Провідні цивілізації сучасного світу загинуть. Спираючись на теорію А. Тойнбі про «вдмирання» цивілізацій, була висунута ідея, що основні цивілізаційні системи життєдіяльності суспільства зникнуть і на їхньому місці утворяться інші, цілком нові.

2. Інша точка зору спирається на тезу про те, що зараз слід розглядати цивілізації не в локальному чи регіональному вимірах, а в глобальному. Відповідно до даної теорії, глобальні кризи цивілізації

стосуються не окремих цивілізацій, а їх об'єднання, тобто глобальної цивілізації.

Якщо цивілізації, які існували раніше, носили регіональний характер і відображали духовні особливості людей, що проживали в даному регіоні, то нова глобальна цивілізація. Що почала розвиватися в кінці ХХ ст., є об'єднуючою ланкою як усіх людей, так і людей з навколишнім світом. Глобальна цивілізація характеризується взаємодією існуючих локальних цивілізацій. Кожна така цивілізація здійснює свій вплив на глобальну цивілізацію, таким чином сприяючи загальному цивілізаційному розвитку останньої. Взаємодія між локальними цивілізаціями сприяє процесу модернізації.

Аналізуючи сучасний стан розвитку міжнародних відносин та стратегій геополітичного розвитку, можна визначити основні варіанти розвитку світових цивілізаційних утворень. Впродовж останніх десятиліть простежується прагнення створити єдину світову організацію чи державне утворення. Проте практика показує, що без економічної, політичної, соціальної та культурно-духовної інтеграції в єдину систему цінностей прагнення залишатиметься не здійсненим, оскільки сучасні світові організації ґрунтуються лише на одній чи декількох сферах діяльності. Об'єднання ж за всіма напрямками може носити лише регіональний характер. Це пояснюється етнічною, культурною, релігійною та світоглядною різноманітністю народів, що проживають на певному континенті чи регіоні. Враховуючи вище зазначене, можна стверджувати, що в майбутньому світова спільнота буде розвиватися як глобально-локальна цивілізація.

Глобально-локальна цивілізація – це цивілізація загальносвітового характеру, яка включає в себе низку локально-регіональних цивілізацій.

Локально-регіональна цивілізація – це цивілізація, що сформувалася в певних географічних регіонах на основі спільних духовно-релігійних, економічних, соціальних чи політичних цінностей, та розвивається в дусі провідних світових тенденцій, але із збереженням цінностей, притаманних даному регіону.

До локально-регіональних цивілізацій, перш за все, буде відноситися ісламська цивілізація, яка і зараз, піддаючись процесам глобалізації, протистоїть вестернізації. Ще одним прикладом даного типу цивілізацій може бути африканська цивілізація, яка, в силу регіональних та економічних факторів, розвивається індивідуальним шляхом. На даний момент, аналізуючи розвиток світових регіональних утворень, можна виділити декілька великих локально-регіональних

цивілізацій: ісламська, африканська, азійська, близькосхідна, буддистська, західноєвропейська, американська, латиноамериканська, східноєвропейська, російська та тихоокеанська.

Даний поділ на локально-регіональні цивілізації є досить умовним, оскільки кожна така цивілізація складається з низки мікроцивілізацій. Цей тип цивілізаційних утворень входить до північно-західного та південно-східного напрямків розвитку цивілізацій.

Глобально-локальна цивілізація за своєю структурою можлива в трьох варіантах:

1. Єдиний світовий механізм зі спільною політичною та економічною сферами та з розрізненою соціально-культурною сферою.

2. Декілька великих державно-організаційних утворень, які носять локально-регіональний характер та розвиваються в співробітництві з іншими утвореннями даного типу.

3. Світове співтовариство, що ґрунтується на політичному та економічному співробітництві окремих регіональних утворень, які зберігають соціально-культурні особливості даних регіонів.

Висновки. Цивілізації, які розвиваються в умовах глобалізації світу, здійснюють досить вагомий вплив на розвиток одна одної, але при цьому більш розвинені країни не допускають стрімкого розвитку інших держав. А це впливає в протистояння не тільки держав, що відносяться до різних цивілізацій, але й різного економічного розвитку. Формування єдиної світової цивілізаційної системи досить складний процес, який включає в себе процес об'єднання локально-регіональних цивілізацій в глобальну цивілізацію.

Література:

1. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций? *Полис.* 1994. № 1. С. 33–49.
2. Нечитайло В. Н. Информационная парадигма прогресса. Москва: Инфо-пресс, 1991. 320 с.
3. Зоценко О. В. Інформаційне суспільство: ознаки і динаміка. *Інтелект. Особистість. Цивілізація: Тематичний збірник наукових праць із соціально-філософських проблем.* Донецьк: ДонДУЕТ, 2004. № 3. С. 68–76.